

Lakoća poslovanja - Ease of Doing Business

Šta je Lakoća poslovanja?

Lakoća poslovanja (Ease of Doing Business) je indeks formiran od strane Svetske banke 2003. godine sa ciljem da pruži objektivnu osnovu za unapređenje regulatornog ambijenta u poslovanju. Godišnje istraživanje se objavljuje u publikaciji pod nazivom *Poslovanje* (Doing Business) i bavi se posmatranjem malih i srednjih preduzeća u jednoj zemlji i regulatornih mera koje se primenjuju na preduzeća u toku njihovog životnog ciklusa.

Mala i srednja preduzeća su ključni pokretači konkurentnosti jedne zemlje, privrednog rasta i povećanja broja radnih mesta, pogotovo u zemljama u razvoju. Međutim, upravo u ovim zemljama se najveći deo ekonomskih aktivnosti odvija u neformalnom sektoru. Neki od uzroka su prekomerna regulativa i otežavajuće birokratske procedure. Što su propisi i procedure jednostavniji, jasniji i efikasniji, to je lakše za preduzetnike i buduće preduzetnike da posluju u skladu sa zakonom i da koriste sve mogućnosti koje im zakon obezbeđuje. Takođe, regulatorne institucije koje su usmerene na potrebe korisnika mogu da osiguraju smanjenje barijera između formalnog i neformalnog sektora.

Metodologija

Polazeći od osnovne premise da napredna ekonomska aktivnost zahteva adekvatan pravni okvir, izveštaj *Doing Business* se bavi propisima koji važe za poslovanje MSP sektora u jednoj zemlji, odnosno pitanjima njihove efikasnosti, dostupnosti i jednostavnosti za primenu. Prvi izveštaj *Doing Business* je za izračunavanje indeksa lakoće poslovanja koristio pet indikatora, primenjenih na 133 zemlje. Trinaest godina kasnije (2016), indeks lakoće poslovanja pokriva 189 ekonomija sveta posmatrajući 10 setova indikatora.

Važno je napomenuti da nije moguće vršiti poređenje pozicija zemalja između više godina jer se njihov broj vremenom proširivao, a lista indikatora uključenih u izračunavanje indeksa menjala — na primer, 2010. godine istraživanje je obuhvatalo 10 indikatora, ali je indikator „dobijanje električne energije“ zamenjen indikatorom „zapošljavanje radnika“, dok se indeks za 2011. godinu izračunavao na osnovu devet indikatora, odnosno „zapošljavanje radnika“ i „dobijanje električne energije“ su posmatrani izdvojeno u izveštaju i nisu bili deo konačnog indeksa. Međutim, dolazilo je i do promene forme, ne sadržaja indikatora kao u slučaju „zatvaranje biznisa“ (koji se od 2012. godine naziva „rešavanje insolventnosti“) kako bi se jasnije ukazalo na sadržaj samog pokazatelja. U 2016. godini je u cilju ažuriranja metodologije uvedeno pet indikatora („dobijanje građevinske dozvole“, „dobijanje električne energije“, „registrovanje zemljišta“, „sprovođenje ugovora“ i „regulisanje tržišta rada“), a izbačen indikator „regulisanje tržišta rada“, da bi konačan indeks, pored svih metodoloških izmena, obuhvatao ukupno 10 indikatora.

Za izračunavanje indeksa se koriste dve vrste podataka koriste— s jedne strane su zakoni i propisi koji važe u jednoj zemlji, a sa druge indikatora koji mere koliko je potrebno da se postigne jedan regulatorni cilj. Ekonomska distanca do regulatornog cilja meri se na skali od 0 do 100, gde je 0 najslabija performansa, a 100 je cilj. Prilikom prikupljanja ovih informacija sprovodi se anketa među stručnjacima: vladinim službenicima, akademikima i pravnicima, najčešće advokatima. Podaci za izveštaj *Poslovanje 2016.* su aktuelni od juna 2015. godine, osim podataka koji se odnose na plaćanje poreza, jer oni pokrivaju period od januara do decembra.

10 INDIKATORA INDEKSA LAKOĆE POSLOVANJA

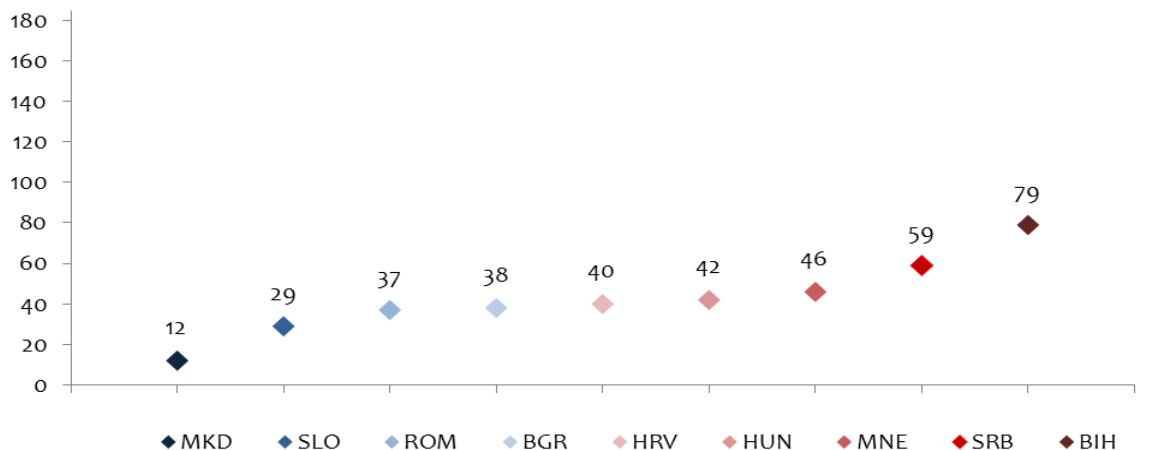
1. Započinjanje biznisa
2. Dobijanje građevinske dozvole
3. Dobijanje električne energije
4. Registracija vlasništva
5. Dobijanje kredita
6. Zaštita investitora
7. Plaćanje poreza
8. Trgovina preko granica
9. Izvršavanje ugovora
10. Rešavanje insolventnosti

Indeks lakoće poslovanja se odnosi na propise u oblasti MSP i stoga ne uzima u obzir neke od faktora kao što su makroekonomska stabilnost, korupcija, radna snaga, institucije, infrastruktura, finansijski sistem. Takođe, prikupljeni podaci se uglavnom odnose samo na glavni grad jedne zemlje, ali zato se objavljuju i pojedinačni izveštaji za odabrane zemlje i regione koji pokrivaju širu teritoriju. U slučaju Srbije, kao i svih drugih zemalja, sva merenja se odnose na glavni grad (izuzev 11 zemalja sa većom populacijom, gde se mere dva grada). Za razliku od Poslovanja 2015. koji je obuhvatalo 11 indikatora, poslednje izdanje obuhvata 10.

Rezultati

Prema rezultatima izveštaja *Poslovanje 2016* na prvom mestu se nalazi Singapur (10. godinu za redom), a slede Novi Zeland, Danska, Republika Koreja, a na 5. mestu je Hong Kong (Kina). Na poslednjem mestu je Eritreja, zemlja u istočnom delu Afrike. Od 189 posmatranih zemalja, Srbija se nalazi **na 59. mestu**. Neke od zemalja koje su rangirane najbliže Srbiji su Portoriko (57. mesto), Kostarika (58. mesto), Grčka (60. mesto), Luksemburg (61. mesto). Među zemljama u okruženju, najvišu poziciju ima Makedonija (12), dok je na najnižoj Bosna i Hercegovina (79).

Grafik 1. Pozicija Srbije i zemalja u regionu na listi od 189 zemalja izveštaja Poslovanje 2016.

Izvor: Doing Business 2016

Kao što je već navedeno, Istraživanje Poslovanje bavi se, pre svega, propisima koji važe u jednoj zemlji, odnosno pitanjem u kojoj meri poboljšavaju uslove za obavljanje poslovnih aktivnosti. Samim tim, u svakom izveštaju se za svaku zemlju navodi koje su pozitivne reforme sprovedene u proteklih godinu dana, a nakon toga se i oblastima koje su ocenjene kao otežavajuće poklanja jednaka pažnja.

Izveštaj *Poslovanje* se osvrće i na prethodne godine, pa navodi da su u Srbiji sprovedene dve reforme u domenu započinjanja biznisa, jedna 2010, kada je olakšana registracija firme uvođenjem *one-stop shop-a* i 2013, kada je ukinut uslov kapitala za osnivanje. Pored ovoga, navodi se da je u 2016. godini za započinjanje biznisa potrebno dvanaest dana, šest procedura i da nije potreban kapital, što je slučaj i u prethodnom izveštaju. Što se dobijanja građevinske dozvole tiče, u Srbiji je ta procedura veoma otežana, te se Srbija na ovom polju nalazi na 139. mestu od 189 zemalja. Dozvola 2016. košta 3,6% od vrednosti nekretnine, dok je za dobijanje električne energije potrebno obaviti četiri procedure i čekati u proseku 131 dan. Ova, kao i sve druge oblasti, odnose se na Beograd. Registracija vlasništva traje 54 dana i zahteva šest procedura koje koštaju ukupno 2,8% vrednosti nekretnine.

Srbija je po pitanju dobijanja kredita na 59. poziciji, pri čemu se navodi jedna reforma iz 2010 - Zakon o zaštiti podataka ličnosti, kojim je ova oblast unapređena. Po pitanju plaćanja poreza, Srbija je 2014. podigla troškove plaćanja poreza za firme, time što je povećan porez na dobit, a 2016. je po ovom kriterijumu na čak 143. mestu. Trgovina preko granice 2016. godine je podeljena u dva dela, odnosno, da bi se nešto izvezlo iz države, procedura na granici traje četiri sata, košta 47\$ na granici i 66\$ za dokumentaciju, pri čemu je za dokumentaciju potrebno dva sata; da bi se ista roba uvezla, potrebno je tri sata na granici i tri sata dokumentacije, odnosno 71\$ za dokumentaciju i 52\$ na granici. U svrhu izveštaja, reč je o trgovini između Srbije i Nemačke/Italije, pri čemu se izvesni detalji razlikuju, (oni koji se odnose na razdaljinu između Beograda i zemlje odredišta/porekla), tako je npr. potrebno izdvojiti 267\$ za troškove transporta do Nemačke, a 214\$ do Italije, što znači da je po kilometru potrebno izdvojiti 1,3\$ do Nemačke, a 1,1\$ po kilometru do Italije.

Od 2013. godine je u Srbiji izvršavanje ugovora olakšano uvođenjem privatnog izvršitelja, a 2016. je Srbija po ovom indikatoru na 73. mestu, kao i prethodne godine. Procedura traje 635 dana, a na skali 0-18, pravni proces iznosi 11. Rešavanje insolventnosti je prošlo kroz tri reforme, 2011, 2012 i 2013, pri čemu je poslednja olakšavajuća okolnost takođe uvođenje privatnog izvršitelja. U poslednjem Izveštaju, Srbija je nazadovala za jedno mesto, pa je na 50. poziciji, a da bi se problem insolventnosti rešio potrebno je dve godine.

Od zemalja u okruženju, prema Izveštaju za 2016. godinu, skoro sve zemlje su veoma napredovale, a najviše Srbija, koja se pomerila za 32 mesta — sa 91. na 59. mesto, zatim Bosna i Hercegovina, koja je napredovala za 28 mesta (sa 107. na 79), Slovenija je napredovala za 22 mesta (sa 51. na 29), Makedonija za 18 mesta (sa 30. na 12), Hrvatska za 15 mesta (sa 65. na 40), Mađarska za 12 mesta (sa 54. na 42), a Rumunija za 9 mesta (sa 48. na 37), dok je Bugarska zadržala isti položaj kao i prethodne godine na konačnoj listi zemalja prema lakoći poslovanja. Crna Gora je jedina zemlja u regionu koja je od prethodnog izveštaja nazadovala za deset mesta (sa 36. na 46. mesto).

Grafik 2. Promena u rang u zemalja u regionu između 2015. i 2016. godine

Izvor: Doing Business 2015, 2016

Zemlje se posebno ocenjuju prema svakom od navedenih indikatora, pa se na taj način detaljnije može pratiti njihov napredak, odnosno nazadovanje u oblasti koja se posmatra (tabela 1). Prema poslednjem izveštaju za 2016. godinu, u Srbiji je najbolje ocenjena oblast trgovine preko granice (23. mesto), a najveći napredak na rang listi ostvaren je u oblasti dobijanja građevinske dozvole — sa 178. (2015) na 139. mesto (2016).

Tabela 1. Pozicije Srbije po indikatorima indeksa lakoće poslovanja za period 2010—2016.

INDIKATOR	RANG						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Započinjanje biznisa	73	83	92	42	63	62	65
Dobijanje građevinske dozvole	174	176	175	179	184	178	139
Registracija vlasništva	105	100	39	41	48	72	73

Dobijanje električne energije	/	/	79	76	85	61	63
Dobijanje kredita	4	15	24	40	45	52	59
Zaštita investitora	73	74	79	82	32	81	81
Plaćanje poreza	137	138	143	149	162	165	143
Trgovina preko granica	69	74	79	94	94	23	23
Izvršavanje ugovora	97	94	104	103	47	73	73
Rešavanje insolventnosti	102	/	113	103	47	49	50

Rang po godinama se ne može direktno porediti – svake godine se povećava broj posmatranih zemalja što utiče na promenu ranga, takođe i neki indikatori su promenjeni vremenom.

Izvor: Doing Business 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015

Ono što najviše otežava poslovanje u Srbiji, ukoliko se posmatraju svi indikatori, jeste plaćanje poreza. U ovoj oblasti, situacija u Srbiji je ocenjena kao veoma nepovoljna, što je pozicionira na **143. mesto**.

Tabela 2. Propisi u Srbiji u oblasti plaćanja poreza u periodu 2011—2016.

PLAĆANJE POREZA	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Pozicija	138	143	149	161	165	143
Broj plaćanja godišnje	66	66	66	66	67	42
Vreme (dana u godini)	279	279	279	279	279	244,3
Stopa kredita (% profita)	34,0	34,0	34,0	36,8	38,6	39,7

Izvor: Doing Business 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016

Da bi se dobio kredit, potrebno je ispuniti 18 procedura, a vremenski okvir je 272 dana. Što se tiče poslovanja u Srbiji, došlo je do promena u sedam od deset indikatora. Pozitivne promene su u domenu dobijanja građevinske dozvole, napredak od čitavih 39 pozicija (sa 178. na 139. mesto) i u domenu plaćanja poreza za 22 mesta (sa 165. na 143). U tri grupe je situacija nepromenjena: Zaštita investitora, trgovina preko granice i izvršavanje ugovora. Najveći pad je zabeležen u domenu dobijanja kredita (sa 52. na 59. mesto), dok je za šest indikatora pad neznan, za tri mesta u domenu započinjanja biznisa (sa 62. na 65), za dva mesta u oblasti dobijanja električne energije (sa 61. na 63), za jedno mesto u dve oblasti: registrovanje vlasništva (72. na 73) i rešavanje insolventnosti (50. na 49).

Kada izlazi izveštaj?

Jednom godišnje, krajem oktobra.

Gde se mogu pronaći podaci?

<http://www.doingbusiness.org/>

Ko su partneri u Srbiji?

Preko 60 pravnih eksperata, pre svega iz advokatskih kancelarija.

Izveštaj sačinila Olivera Milkov

o.milkov@vojvodina-rra.rs